

mit barn provokerer mig. Hvornår udviser jeg mildhed? Ved at sige til mig selv, at barnet ikke ved bedre? Ved at tage en diskussion med barnet? Ved at reagere voldsomt og markere en klar grænse?

Nogen facitliste kan vi ikke få af Aristoteles, og det er heller ikke meningen. At udvikle en dydig personlighed, der lever et godt liv, er selvfølgelig krævende. Vi må hver især erhverve os tilstrækkelig indsigt, situationsforståelse og dømmekraft, så vi kan ramme den gyldne midtvej i hver enkelt situation. Redskaberne hertil er tænkning og karakter. Efterhånden som vi gennem handlinger udvikler en dydig karakter, bliver vi i højere grad moralske væsner.

Vi vil runde Aristoteles af i denne sammenhæng ved kort at se på forholdet mellem etik og politik. Hos Aristoteles er der ingen adskillelse mellem etik og politik. Det gode liv kan kun virkeliggøres i det gode samfund. Mennesket er ikke kun et fornuftigt dyr, men også et socialt dyr. Derfor skal politikken realisere det gode i et stort format, således som etikken realiserer det gode i et mindre format. Principperne og værdierne er imidlertid gældende på begge områder. De konklusioner, den etiske tænkning når frem til, er også forpligtende for de politiske lovskrivere og administratører. For har vi ikke et godt samfund, får vi aldrig et godt liv, og det gode liv er jo det øverste mål for vores liv.

Denne sammenkædning af etik og politik var almindelig på Aristoteles' tid. Det er først med Machiavelli i 1500-tallet, at denne forbindelse for alvor bliver revet over (se s. 69-73).

Det kategoriske imperativ

Gennem hele middelalderen er etikken på vore breddegrader blevet begrundet ud fra kristendommen. Verden med dens værdier er skabt af Gud; menneskene ligeså. Værdierne forpligter på denne måde os alle sammen. Vi skylder Gud vores liv og er derfor forpligtet på at adlyde hans bud. De kristne værdier er et udtryk for disse bud. Da Gud er almægtig og algod, er værdierne absolutte⁴.

Men hvad nu, hvis vi ikke kan have Gud som autoritet for en etik? Hvad nu, hvis værdier blot er menneskenes påfund. Hvordan kan de så forpligte os alle? Med den tyske filosof Immanuel Kant⁵ (1724-1804) er vi kommet frem til 1780'erne, og den moralfilosofiske opgave var at begrunde

⁴ Gælder ubetinget, uden forbehold.

⁵ En af de væsentligste moderne filosoffer. Fremfører bl.a. den tanke, at vores erkendelse er betinget af de erkendelseformer, som alle mennesker er udstyret med. Erkendelsens gyldighed forudsætter derfor en inddragelse af disse erkendelseformer.

⁶ Altså ikke konkrete menneskelige værdier.